

ГЕНЕЗА ІНКЛЮЗИВНОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

Демус Я. В.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура)
ПНПУ імені В. Г. Короленка

Науковий керівник: Хоменко П. В. – доктор педагогічних наук,
професор кафедри медико-біологічних дисциплін і фізичного
виховання, декан факультету фізичного виховання
ПНПУ імені В. Г. Короленка

Освіта дітей з особливими освітніми потребами є актуальною в сучасному українському суспільстві. Вперше термін «діти з особливими освітніми потребами» був використаний у 1979 році у Великій Британії в доповіді Мері Уорнок, голови комітету з питань освіти дітей та молоді з інвалідністю контексті осіб з інвалідністю. Поступово це поняття почало охоплювати й інші категорії дітей.

В Україні, відповідно змін до Закону «Про освіту» від 23.05.2017 р. № 2053-VIII, уніфікували термін «дитина з особливими освітніми потребами» – особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту, сприяння розвитку її особистості, поліпшення стану її здоров'я та якості життя, підвищення рівня участі в житті громадян.

Згідно зі статтею 20 «Інклюзивне навчання» Закону України «Про освіту» (2017 р.), заклади освіти зобов'язані утворити інклюзивні класи для навчання особи з особливими освітніми потребами в разі звернення її батьків із заявою про прийняття такої дитини до закладу освіти, а також створити умови для навчання осіб із особливими освітніми потребами відповідно до індивідуальної програми розвитку та з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей [4].

Інклюзивна освіта (фр. *inclusif* – включає в себе, *include* – роблю висновок, включаю) базується на визнанні рівноправності та врахуванні розмаїтості учнів, маючи нормативно-правове підґрунтя недискримінаційного характеру, шляхом упровадження інклюзивного навчання на основі особистісно орієнтованої

освітньої моделі, забезпечує здобуття на всіх рівнях, у всіх освітніх ланках усім дітям без обмежень та винятків [6].

У вітчизняній літературі проведено наукові дослідження в галузі інклюзивної освіти, що охоплюють широке коло питань, зокрема: розроблення стратегії інклюзивної освіти (А. Колупаєва); загальні питання впровадження інклюзивної освіти (Л. Будяк, Л. Коргун, Н. Теплова, Т. Соловйова, С. Іноземцева, Є. Ісаєва); створення інклюзивного освітнього середовища (А. Поліхроніди); особливості формування особистості дітей із порушеннями психофізичного розвитку в умовах інклюзивного середовища (І. Кузава, В. Пасічник) та ін. Водночас, аналіз науково-методичної літератури показав, що в Україні практично відсутні наукові дослідження та методичні роботи щодо організації роботи з фізичного виховання та безпосередньо проведення уроків фізичної культури в інклюзивних класах.

Освітня реформа «Нова українська школа» визначає першочерговим завданням реалізацію в шкільній системі гнучких механізмів залучення дітей з особливими потребами і стратегій взаємодії з ними як інших дітей, так і педагогів.

Для реалізації інклюзивної освіти потрібно звернути увагу на навчальні програми, підтримку і співпрацю працівників, вимір і оцінку, можливості й устаткування, і, в решті-решт, створення відповідних умов в суспільстві. На жаль, практика показує, що питання про організацію процесу розвитку і навчання «особливих» дітей в масовій школі до сих пір залишається відкритим. Пов'язано це не тільки зі специфікою методик, а й з невідповідністю кадрів, які формують інклюзивне освітнє середовище, надають корекційну і психологічну підтримку учням з особливими освітніми потребами.

Фахівцю з фізичної культури і спорту в реалізації інклюзивного підходу в освіті відведена одна з провідних ролей, оскільки заняття фізичною культурою, на наш погляд, відіграють пріоритетну роль у соціальній адаптації інвалідів, стимулюючи їх до встановлення контактів з навколишнім світом [2, 3]. Одним із завдань у роботі вчителя фізичної культури має бути корекція фізичного розвитку учнів з обмеженими можливостями здоров'я, реабілітація рухових функцій їх організму.

Основна умова включення дитини з обмеженими можливостями здоров'я в соціальний, зокрема освітній простір, це створення універсального безбар'єрного середовища, що дозволяє забезпечити повноцінну інтеграцію дітей у суспільство.

Проблема бар'єрного середовища на заняттях інклюзивного фізичного виховання (вибір навчального матеріалу, що відповідає інтересам і можливостям всіх учнів класу; підвищене психологічне напруження вчителя; складності спілкування школярів з ООП як зі здоровими однолітками, так і з вчителем та ін.) набуває все більшого значення в порівнянні з іншими дисциплінами. Все це призводить до необхідності зміни змісту освітнього процесу відповідно до інтересів і можливостей всіх дітей, що навчаються в одному класі.

Інклюзивні заняття фізичної культури мають ряд переваг:

- «особливі» діти отримують приклад для рухового наслідування;

- виробляється здатність до подолання фізичних і психологічних бар'єрів, що перешкоджають повноцінному життю;

- посилюється бажання покращувати свої фізичні можливості.

Для дитини з ООП важливо усвідомлювати, що вона може спілкуватися на рівних з усіма членами суспільства, подолати бажання самоізоляції, переконатися у власному фізичному потенціалі.

Вивчення та аналіз педагогічного досвіду фахівців щодо організації фізичного виховання з дітьми з психофізичними порушеннями дає можливість зробити деякі висновки з цієї проблеми.

Доцільним є використання диференційованого навчання з метою поглибленої індивідуалізації для дитини з ООП. Для цього необхідно: введення спеціальних розділів у робочу програму для дітей з особливостями, які відсутні в навчальних програмах масової школи; систематизація вправ і завдань за видом порушень; підготовка індивідуальних завдань для таких дітей.

Використання різноманітних засобів для запобігання втомі: чергування рухової та практичної діяльності, виконання спортивних завдань та вправ невеликими дозами, використання цікавого та барвистого дидактичного матеріалу та засобів

наочності для активізації учнів; корекційні рухливі ігри, елементи спортивних ігор; матеріально-технічні засоби адаптивної фізичної культури: спортивні тренажери, спортивний інвентар; нетрадиційне обладнання.

Спираючись на емоційну та пізнавальну сферу дітей з порушеннями психофізичного розвитку, застосовувати такі ефективні прийоми, як: ігрові ситуації; ігрові тренінги, що сприяють розвитку вміння спілкуватися з іншими; психогімнастику та релаксацію, що дозволяють зняти м'язові спазми та напруження. Атмосфера заохочення під час занять фізичною культурою та спортом базується на наступних правилах: заохочувати будь-які прояви ініціативи дитини; відзначати успіхи у фізичному розвитку; ставити посильні завдання для виконання; не виділяти серед однолітків; у міру досягнення успіхів різко не скорочувати увагу до дитини; здійснювати постійний контроль за якістю вмінь та навичок. Вчителю необхідно дотримуватися педагогічного такту, постійно заохочувати дітей з особливостями психофізичного розвитку за найменші успіхи, формувати впевненість у власних силах та можливостях.

Найважливішою частиною роботи вчителя фізичної культури мають бути регулярні контакти з батьками дітей із відхиленнями у стані здоров'я. Ці контакти дозволяють розширити знання батьків про фізичний розвиток дитячого організму, про профілактику захворювань, про елементарні навички у фізичному вихованні своїх дітей. Доречно запрошувати батьків на уроки, на додаткові заняття.

Тому, фахівець з фізичної культури і спорту працює в умовах підвищеного психологічного напруження, оскільки в значній мірі ускладнюються виконання вимог забезпечення безпеки занять фізичними вправами для всіх учасників освітнього процесу. Отже, педагог повинен бути готовий до здійснення професійної діяльності в умовах інноваційного освітнього процесу.

Література:

1. Данілавичюте Е. А., Литовченко С. В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі : навчально-методичний посібник / За ред. А. А. Колупаєвої. К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 360 с.

2. Ервін Е., Кугельмас Д. Підготовка вчителів і вихователів до роботи в інклюзивних класах та групах. К. : Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», 2000. 203 с.
3. Емельянова Т. В., Александров Ю. М. Теоретические аспекты готовности специалистов по физической культуре и спорту к работе в условиях инклюзивного образования. *Вестник науки ТГУ*, 2013. № 3. С. 420–423.
4. Закон України «Про освіту» No2145-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 05.09.2017).
5. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі : навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.
6. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агенство Україна», 2019. 300 с.
7. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки : підручник. Львів : Новий світ 2000, 2019. 264 с.

ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я – СТІЙКИЙ СТАН ОРГАНІЗМУ ШКОЛЯРІВ

Квак О. В.

*кандидат біологічних наук, доцент, завідувач кафедри медико-біологічних дисциплін і фізичного виховання
ПНПУ імені В. Г. Короленка*

Савченко В. В.

*вчитель фізичної культури та основ здоров'я, валеології
філії «Білицька загальноосвітня школа І-ІІ ступенів № 3»
опорного закладу «Білицька ЗОШ №1 І-ІІІ ступенів
Білицької селищної ради»*

Термін «психологічне здоров'я» стосується особистості в цілому, знаходиться в тісному взаємозв'язку з вищими проявами людського духу і дозволяє виділити психологічний аспект проблеми психічного здоров'я, на відміну від медичного, соціологічного, філософського.